

worden. Het wordt echter ook wel gebruikt in de betekenis van aanspannen.

Inspannen omvat de handeling in haar geheel : het is zowel het opleggen of omdoen en het vastmaken van het trektuig, als het bevestigen hiervan aan het rijtuig. Bij uitbreiding wordt het ook gezegd van het rijtuig.

De paarden zijn gereed; zij behoeven slechts aangespannen te worden. De wagen aanspannen.

De weg was zo slecht, dat wij niet verder konden en genoodzaakt waren nog een paar boerenpaarden te laten voorspannen. Span de paarden er maar voor.

Wij zullen de paarden uit de stal halen en inspannen. Laat de koetsier maar dadelijk inspannen.

98. AANSPOELEN, AANWASSEN, AANSLIBBEN, AANSLIJKEN.

Zie aanspoeling, enz.

99. AANSPOELING, AANWAS, AANSLIBBING, AANSLIJKING.

Langzame uitbreiding van land aan een lopend water gelegen.

Aanspoeling is de algemene benaming; het ziet alleen op de wijze van uitbreiding.

Aanwas stelt de nieuwgevormde grond voor als een vergroting of vermeerdering van de reeds vroeger bestaande.

Aanslibbing en **aanslijking** zien op de stof, waaruit de aanspoeling of aanwas zich gevormd heeft.

Aanslibbing geeft te kennen, dat zij uit rivierslib, **aanslijking**, dat zij uit slijk of modder bestaat.

De aanslijkingen en aanwassen, welke natuurlijk, langzamerhand en ongemerkt, aan de landen, bij een lopend water gelegen, aangroeien, worden aanspoelingen genoemd. De aanspoeling komt ten voordele van de eigenaars van de oever. (Burgerl. Wetb., art. 651).

100. AANSPORING, AANDRIFT, INSTINCT.

Aansporing is het algemene woord; het is de werking op iemands wil om hem op te wekken om iets te beginnen of ijverig voort te zetten.

Aandrift is een krachtig inwendig gevoel dat tot handelen aanspoort; het kan echter ook een aansporing, een sterke opwekking zijn door buitenliggende oorzaken, hetzij personen, hetzij hogere machten.

Instinct is een inwendig gevoel dat tot handelen aanspoort, de natuurlijke aandrift om iets te doen, maar wordt bij voorkeur gebruikt met betrekking tot de ingeschapen aandrift bij dierlijke wezens tot onbewust doeltreffend handelen.

Hij is ijverig genoeg en behoeft geen aansporing. Hij heeft dit gedaan op aansporing van zijn broeder. Al mijn aansporingen zijn vruchteloos geweest.

Dat hij al zijn daden verricht zou hebben volgens een innerlijke aandrift. De dichtkunst is een behoefte van het hart, een vaak onwillige aandrift.

Eigenliefde is oorspronkelijk niets meer of minder dan een instinct, een aandrift onzer natuur. Hun woede, het instinct van wraak en verwoesting, uit hun langdurige folteringen ontstaan. Het instinct der dieren.

zoals het zich aan ons openbaart in hun bouwkunst. Het instinct van het zelfbehoud.

101. AANSPRAAK, TOESPRAAK, REDE, REDEVOERING.

Aanspraak is het aanspreken van een persoon, maar vooral het richten van het woord op min of meer plechtige wijze tot alle aanwezigen.

Toespraak onderstelt meer, dat men zich rechtstreeks wendt tot een of meer der aanwezigen.

Rede is een openbare behandeling van een of ander belangrijk onderwerp.

Redevoering heeft dezelfde betekenis, maar veronderstelt dat het op een meer plechtige wijze gebeurt.

In de dagelijkse omgangstaal worden beide laatste woorden vaak door elkaar gebruikt.

Aanspraak van de minister bij het indienen der begroting. De voorzitter opende de vergadering met een treffende aanspraak.

De directeur hield een toespraak tot de leerlingen. De burgemeester richtte zich in een geestige toespraak tot de jubilarissen.

Hij hield een rede over het naturalisme. Een rede voor de vuist houden.

De spreker hield een indrukwekkende redevoering. Aan het einde van zijn redevoering werd hij door alle aanwezigen stormachtig toegejuicht.

102. AANSPRAAK MAKEN OP, BETWISTEN.

Het bezit of genot van een zaak voor zich verlangen.

Aanspraak maken op is eisen in het bezit of genot van iets gesteld te worden, hetzij de aanspraak gegrond is of niet.

Betwisten onderstelt dat beide partijen gelijkelijk aanspreken op het bezit van iets menen te hebben en dat zij elkander de zaak willen ontnemen, desnoods met geweld.

Dat adel zonder verdiensten geen aanspraak maken kan op de achtig van verstandige vrije mensen. Hij maakt aanspraak op de helft der nalatenschap.

Overal werd de grond voet voor voet betwist. Hun betwiste nalatenschap.

103. AANSPREKEN, TOESPREKEN.

Het woord tot iemand richten, hetzij in een bijzonder gesprek, hetzij in een openbare rede.

Iemand **aanspreken** doet men om een gesprek te beginnen, om een woordje tot hem te richten, of in 't openbaar, om hem te zeggen wat ons op 't hart ligt.

Iemand **toespreken** gebeurt, om hem in bepaalde omstandigheden datgene te zeggen wat men in dat geval gepast vindt en daarvoor op hoofd, hart of gemoed te werken, als b. v. in droefheid of vreugde, bij verwelkoming, dankzegging, eerbetoen, vermaning, enz.

Toespreken wordt ook gezegd wanneer een hoogegeplaatst persoon zich richt tot een mindere.

Ik ontmoette hem op reis, maar hij sprak mij niet aan. Hij heeft mij de gehele avond niet aangesproken. De redenaar spreekt zijn toehoorders aan. Iemand troostend toespreken. De koning sprak hem minzaam toe.

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS